

บทนำ

ที่มาของงาน

ความสัมพันธ์ระหว่างวิสามัญฆาตกรรมกับอาชญากรรมและการลงทัณฑ์ในสังคมไทยมีข้อที่น่าสนใจ และควรพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ในขณะที่ผลสำรวจ "ประชามติ" ที่ไม่ว่าจะสำนักไหน ต่างก็ชี้ไปในทางเดียวกันว่า แทบทุกส่วนของสังคมไทยต้องการให้ลงโทษผู้กระทำผิดถึงขั้นประหารชีวิต โดยเฉพาะคดีค้ายาเสพติด และคดีฆ่าข่มขืน¹ ทว่าในความเป็นจริงแล้วนั้น การดำเนินการดังกล่าวก็กลับมีน้อยมาก หรืออาจจะไม่มีเลยก็ว่าได้ ทั้งนี้ก็เพราะว่า สถิติกรมราชทัณฑ์ระบุว่า แม้จะมีนักโทษที่ถูกพิพากษาลงโทษประหารชีวิตอยู่จำนวนหนึ่ง ทว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 ถึง พ.ศ.2538 กลับไม่มีการดำเนินการประหารชีวิตนักโทษเลยสักราย เพิ่งจะมีการลงโทษประหารชีวิตนักโทษกันอีกครั้งก็เมื่อต้นปี พ.ศ.2539 (ดู กิตติศักดิ์ ปภกิต , 2539 : 147) ด้วยเหตุนี้ "ประชามติ" ที่ว่าจึงดูจะไม่ค่อยได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร ภายใต้อันตอของกระบวนการยุติธรรม แต่ในขณะเดียวกัน แม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าว จะไม่มีนักโทษถูกประหารชีวิตเลยสักราย แต่ก็กลับปรากฏว่ามีผู้ต้องหา รวมไปถึงนักโทษเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมากภายใต้คดีวิสามัญฆาตกรรม กล่าวคือ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 ถึง พ.ศ.2538 มีจำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรมส่งมายังสำนักงานอัยการสูงสุดเฉลี่ยแล้วปีละประมาณ 112 คดี (ดู ทองใบ ทองเปาด์ "วิสามัญ-ที่ผมได้พบมา" สิทธิเสียงชาวบ้าน ใน สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 43 ฉบับที่ 29 , 15-21 ธันวาคม 2539 หน้า 44)² นั่นก็เท่ากับว่า ถึงแม้จะไม่มีมีการประหารชีวิตนักโทษเลยสักรายในช่วง 8 ปีที่ว่ำนั้น แต่ก็กลับมีผู้ต้องหา รวมไปถึงนักโทษเสียชีวิตไปราวๆ 900 ราย โดยไม่จำเป็นต้องถูกตัดสินลงโทษประหารชีวิตตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด พิจารณาในแง่นี้ วิสามัญฆาตกรรมจึงสนองตอบความต้องการของ "ประชามติ" ที่ว่าได้ตรงจุด และมีประสิทธิภาพว่าการลงโทษตามขั้นตอนทางกฎหมายหลายเท่าตัว หรืออีกนัยหนึ่งก็คือว่า วิสามัญฆาตกรรมทำหน้าที่แทน หรือว่าสนองตอบในสิ่งที่การลงทัณฑ์ไม่สามารถมอบให้กับสังคมได้ไปโดยปริยาย

อย่างไรก็ดี ความเหลื่อมซ้อนกันระหว่างวิสามัญฆาตกรรมกับการลงทัณฑ์ซึ่งจะอยู่แต่เพียงการทำหน้าที่ หรือสนองตอบความต้องการของ "ประชามติ" แทนดังที่ว่าเท่านั้น หากแต่ที่มีนัยสำคัญทางสังคมยิ่งกว่าก็คือว่า แม้กระทั่งตัวเจ้าหน้าที่ที่กระทำ "วิสามัญฆาตกรรม" เอง และที่สำคัญก็คือสื่อมวลชนและประชาชนบางส่วน ก็กลับต้องการจะให้วิสามัญฆาตกรรมมีสถานะเป็นการลงทัณฑ์เสียด้วยซ้ำ ทั้งนี้

---

¹เป็นต้นว่า "โพลมคิชน" ระบุว่า กลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 89.9 ต้องการให้มีการเพิ่มโทษถึงขั้นประหารชีวิต โดยเฉพาะที่เป็นคดีอุกฉกรรจ์สะเทือนขวัญ เพราะเชื่อว่าจะทำให้ "คนชั่ว" เกรงกลัว มีเพียงร้อยละ 7 เท่านั้นที่ไม่เห็นด้วยเพราะคิดว่า เป็นการแก้ปัญหาไม่ตรงจุด (ดู มคิชน , 4 มีนาคม 2540)

²โดยจำแนกเป็นดังนี้ ปีพ.ศ.2531 จำนวน 129 คดี พ.ศ.2532 จำนวน 114 คดี พ.ศ.2533 จำนวน 99 คดี พ.ศ.2534 จำนวน 119 คดี พ.ศ.2535 จำนวน 42 คดี พ.ศ.2536 จำนวน 119 คดี พ.ศ.2537 จำนวน 185 คดี และ พ.ศ.2538 จำนวน 89 คดี (กุลพล พลวัน ช่างโน มคิชน , 2 ธันวาคม 2539)

เพราะว่า ถึงแม้ว่าวิสามัญฆาตกรรมจะครอบคลุมความหมายในหลายลักษณะ³ แต่หากจะเป็นสิ่งที่สามารถ “กระทำ” ได้ไซ้ร้ ก็จะต้องเป็นเมื่อต่อสู้ป้องกันตัวเองหรือผู้อื่นของเจ้าพนักงานเท่านั้น (ดู สมพร พรหมพิตากร , 2538 : 11) ไม่สามารถจะกระทำ “วิสามัญฆาตกรรม” เพื่อสนองตอบความปรารถนาของ “ประชาชาติ” ที่ว่าได้แต่อย่างใด ทว่า หากพิจารณาจากคำให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนหลังเกิดเหตุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำแถลงตอบโต้ข้อวิจารณ์ของฝ่ายต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในกรณีที่เกิดการกรณีความไม่ชอบมาพากลอยู่สูงก็ดี งานเขียนของสื่อมวลชนที่ว่าด้วยเหตุการณ์ดังกล่าวก็ดี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือปฏิกริยาของผู้คนในสังคมที่มีต่อเหตุการณ์ในทำนองเดียวกันนี้ ก็จะพบว่า เขาเข้าจริงบรรดาบุคคลที่ว่า ต่างก็ไม่ได้ต้องการจะให้วิสามัญฆาตกรรมหมายถึงการต่อสู้ป้องกันตัวเองของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เท่าๆ กับที่ต้องการจะให้หมายถึงการปลิดชีวิตผู้ต้องหาคดีอุกฉกรรจ์สะเทือนขวัญ หรือว่าเป็น “การประหารชีวิตนอกระบบกฎหมาย” (ดู กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ “การประหารชีวิตนอกระบบกฎหมาย” ใน มติชน , 12 ธันวาคม 2539) ที่สนองตอบความต้องการของ “ประชาชาติ” ที่ว่า ที่การลงโทษตามขั้นตอนของกฎหมายไม่สามารถมอบให้ได้ เป็นสำคัญ

เป็นต้นว่า กรณีเหตุการณ์ “วิสามัญฆาตกรรม” ผู้ต้องหาค้ายาบ้า 6 ศพ ที่อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อตอนสายของวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2539 “ที่แม้จะมีหลายฝ่ายออกมาเคลื่อนไหว วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของตำรวจกันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเหตุการณ์มีความไม่ชอบมาพากลอยู่สูง แต่แทนที่บรรดาเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวข้องจะตอบโต้ข้อวิจารณ์ดังกล่าวด้วยรายละเอียดข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ว่าเป็นเพราะว่าผู้ต้องหาคว้าวูชขึ้นมาต่อสู้ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องยังตอบโต้ป้องกันตัว จึงเป็นผลให้ผู้ต้องหาเสียชีวิตทั้งหมด ก็กลับแถลงว่า กลุ่มผู้ต้องหาเป็นขบวนการค้ายาบ้ารายใหญ่ ใจคอโหดเหี้ยมอำมหิต เคยก่อคดีมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน เพราะฉะนั้นจึงสมควรที่จะถูก “วิสามัญฆาตกรรม” ส่วนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ จะเป็นเช่นไรนั้น ไม่สำคัญ เช่นเดียวกับในส่วนของสื่อมวลชน ที่แม้ว่าจะมีบางส่วนคัดค้านไม่เห็นด้วย ทว่าที่เป็นงานเขียนที่ว่าด้วยเหตุการณ์นี้โดยตรงนั้น ก็กลับหมายความว่าวิสามัญฆาตกรรมในหนนี้ไม่ต่างอะไรไปจากที่เจ้าหน้าที่ตำรวจพยายามจะหมายความเลยแม้แต่น้อย ทั้งนี้ก็เพราะว่างานเขียนดังกล่าวไม่เพียงแต่จะไม่ได้ว่าด้วยรายละเอียดข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ มากไปกว่าการแสดงประวัติอาชญากรรมของผู้ต้องหา เช่นเดียวกับคำแถลงของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากขณะเดียวกันก็ยังเป็นการขยาย หรือทำให้เห็นจริงของอาชญากรรมจากปากคำของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ว่า ที่งานเขียนดังกล่าวทั้งอ้างถึงและยกมาด้วยในเวลาเดียวกัน ก่อนจะทิ้งท้ายในทำนองสรุปว่า วิสามัญฆาตกรรมคือมาตรการเด็ดขาดในการปราบปรามอาชญากร หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ “การลงทัณฑ์” ตามความหมายของงานเขียนนั้น มิพักต้องเอ่ยถึงในส่วนของ “ประชาชน” ที่ไม่เพียงแต่จะ

---

³วิสามัญฆาตกรรมหมายถึงความตายของผู้ต้องหา หรือว่านักโทษ ขณะอยู่ในความดูแล หรือว่าขณะปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเป็นสำคัญ ความตายของผู้ต้องหา หรือว่านักโทษ ไม่ว่าจะจากความป่วยไข้ จากอุบัติเหตุ หรือว่าการฆ่าตัวตาย จึงหมายรวมอยู่ในคำว่าวิสามัญฆาตกรรมทั้งสิ้น ไม่เฉพาะแต่จากการประหะต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างที่มีจะรู้จักกันเท่านั้น

⁴รายละเอียดของเหตุการณ์ที่ว่านี้ทั้งหมดจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดในวิทยานิพนธ์ต่อไป

แสดง “ประชามติ” เห็นด้วยเป็นจำนวนกว่าครึ่ง หากแต่ยังพากันแห่แหนไปให้กำลังใจเจ้าหน้าที่ตำรวจกันอย่างเนืองแน่น โดยมีนำพาว่าข้อเท็จจริงจะเป็นเช่นไรนั้น ก็ขัดเสียยิ่งกว่าขัด ว่าต้องการจะให้วิสามัญฆาตกรรมในหนนี้หมายถึงอะไร เพราะสิ่งที่ช่วยเติมเต็มความปรารถนาที่ว่าให้ได้นั้น ก็น่าจะเป็น “การลงทัณฑ์” ในความหมายของบุคคลเหล่านี้ ไม่ว่าจะจริงๆ แล้วจะเรียกว่าอะไรก็ตามที่

เมื่อมาถึงตรงนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างวิสามัญฆาตกรรมกับอาชญากรรมและการลงทัณฑ์ของสังคมไทยจึงเริ่มจะสับสน และชักจะพรวนวิ้ง ทั้งนี้ก็เพราะว่า ในขณะที่สังคมเรียกร้องให้ลงโทษสถานหนักกับผู้กระทำผิด หรือว่าอาชญากร ก็ดูเหมือนว่าการลงทัณฑ์ตามกระบวนการยุติธรรมจะไม่สามารถสนองตอบให้ได้ ขณะเดียวกัน สิ่งที่จะช่วยให้ความปรารถนาที่ว่าบรรลุได้ก็กลับไม่ใช่การลงทัณฑ์ตามกฎหมายตรงกันข้าม หากปฏิบัติการเพื่อสนองตอบแทนการลงทัณฑ์ ก็จะถือว่าผิดกฎหมาย หรือว่าเป็นอาชญากรรมเสียด้วยซ้ำ เพราะเป็นการ “ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา” แต่ในเวลาเดียวกันอีกนั่นแหละ ที่เป็นบางส่วนของสังคม กลับต้องการจะหมายความสิ่งดังกล่าวเป็นการลงทัณฑ์ โดยไม่นำพาว่าจะผิดกฎหมาย หรือว่าจะเป็นอาชญากรรมหรือไม่ วิสามัญฆาตกรรมในลักษณะที่ว่าจึงทำให้อาชญากรรมกับการลงทัณฑ์ในสังคมไทยซ้อนทับกันจนแยกแทบไม่ค่อยออก เพราะในขณะที่การลงทัณฑ์อ้างสถานะในการกำหราบอาชญากรรม แต่ “การลงทัณฑ์” ภายใต้วิสามัญฆาตกรรม ก็กลับเป็นอาชญากรรมพอๆ กัน หรืออาจจะยิ่งกว่าเสียด้วยซ้ำ เพราะไม่เพียงแต่จะเป็นการ “ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา” หากแต่ยังอำพรางการฆ่าของตัวเองไว้ภายใต้ข้ออ้างของการลงทัณฑ์อีกต่างหาก และพร้อมกันนั้น ก็พลอยให้อดสงสัยไม่ได้ว่า หรือแม้แต่การลงทัณฑ์ตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเอง โดยเฉพาะโทษประหารชีวิต เขาเข้าจริงก็อาจจะเป็น “อาชญากรรม” พอๆ กับวิสามัญฆาตกรรมที่อ้างสถานะการลงทัณฑ์ เพราะไม่เพียงแต่จะเป็นการ “ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา” เหมือนๆ กัน หากทว่าเหตุผลที่ใช้อ้างก็ยังคงคล้ายกันจนแทบจะแยกจากกันไม่คอยออกอีกด้วย

จึงน่าสนใจที่จะพิจารณาว่า วิสามัญฆาตกรรมมีระบบและกระบวนการสร้างความหมาย หรือว่าอ้างสถานะการลงทัณฑ์ให้กับตัวเองอย่างไร คล้ายคลึงกับของการลงทัณฑ์ในลักษณะไหน มีความสัมพันธ์กับบริบทอื่นๆ อย่างไร ไม่ว่าจะเป็นในเชิงสังคม วัฒนธรรม ศีลธรรม หรือว่าอำนาจ ที่ทำให้ท้ายที่สุดแล้ว ทั้งวิสามัญฆาตกรรม อาชญากรรม และการลงทัณฑ์ ก็แทบจะกลายเป็นสิ่งเดียวกัน

จุดมุ่งหมายของงาน

เป็นการอาศัยวิสามัญฆาตกรรมที่อ้างสถานะการลงทัณฑ์พิจารณาปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมกับการลงทัณฑ์ในสังคมไทย

แนวความคิดและกลวิธีการเขียน

ด้วยความตระหนักในสถานะภาพของการเป็น “งานเขียน” (writing) ประเภทหนึ่ง ที่ไม่สามารถแยก-รูปแบบ (form) ออกจากเนื้อหา (content) ได้อย่างเด็ดขาด วิทยานิพนธ์ หรือ “งานเขียน” ชิ้นนี้จึงจะไม่แยกแนวความคิดกับกลวิธีการเขียนออกจากกัน ตรงกันข้าม กลับจะอาศัยกลวิธีหรือว่ารูปแบบในการ

เขียนสื่อความคิดหรือว่าเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ไปด้วยอย่างมีนัยสำคัญ เพราะเหตุดังนั้น แทนที่จะแสดงให้เห็นถึงการให้แนวคิดทฤษฎีอย่างเด่นชัดและตรงไปตรงมาในการวิเคราะห์ วิทยานิพนธ์ก็จะอาศัยแนวคิดทฤษฎีที่ว่าเป็นตัวกำหนดเค้าโครง (plot) ในการเขียนเสียมากกว่า กล่าวคือ วิทยานิพนธ์จะอาศัยทฤษฎีเชิงสังคม (social theory) ที่เกี่ยวกับการลงทัณฑ์เป็นตัวกำหนดว่าเค้าโครงหลักของเรื่องควรจะเป็นอย่างไรด้วยการเปิดเผยให้เห็นถึงมิติต่างๆ ของวิสามานยนัยกรรม โดยที่ว่าการจะเป็นการเปิดเผยมิติไหน อย่างไรนั้น ก็อาศัยการกำหนดจากทฤษฎีดังกล่าวด้วยเช่นกัน ฉะนั้น ในที่นี้จึงจะได้แสดงให้เห็นว่าทฤษฎีเชิงสังคมเกี่ยวกับการลงทัณฑ์ที่ว่าเป็นเช่นไร ก่อนจะชี้ให้เห็นว่าจะอาศัยทฤษฎีดังกล่าวมาเป็นตัวกำหนดเค้าโครงของวิทยานิพนธ์อย่างไรในท้ายที่สุด ดังจะแสดงให้เห็นเป็นลำดับไป

การลงทัณฑ์ : กระบวนการทางศีลธรรม

เช่นเดียวกับงานเขียนในกลุ่มของปรัชญาศีลธรรม ปรัชญากฎหมาย หรือว่าปรัชญาแห่งการลงทัณฑ์ ที่มักจะเชื่อมโยงการลงทัณฑ์เข้ากับแง่มุมทางศีลธรรม งานเขียนในกลุ่มของทฤษฎีเชิงสังคมบางชิ้น ก็เสี่ยงไม่ได้ที่จะไม่กล่าวถึงนัยทางศีลธรรมเมื่อพิจารณาปัญหาการลงทัณฑ์ในสังคม เป็นต้นว่า งานชิ้นเด่นๆ ของ Durkheim ที่กล่าวถึงการลงทัณฑ์ ก็มักจะให้ความสำคัญกับนัยทางศีลธรรมของการลงทัณฑ์เป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็โดยเชื่อมโยงเข้ากับความเป็นปึกแผ่นของสังคม (social solidarity) เป็นสำคัญ กล่าวคือ Durkheim พิจารณาการลงทัณฑ์ในฐานะสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับศีลธรรมและความเป็นปึกแผ่นของสังคม การดำรงอยู่ของสายใยที่แข็งแกร่งของความเป็นปึกแผ่นทางศีลธรรมคือเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การลงทัณฑ์เป็นไปได้ ขณะเดียวกัน การลงทัณฑ์ก็จะช่วยตอกย้ำและกระชับสายใยทางศีลธรรมของสังคมอันเดียวกันนี้ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น Durkheim เสนอว่า อาชญากรรมคือการกระทำที่ละเมิดระเบียบศีลธรรม หรือจิตสำนึกร่วม (conscience collective) ของสังคมอย่างรุนแรง ขณะเดียวกัน ระเบียบศีลธรรมดังกล่าว ก็ผูกอยู่กับอารมณ์ความรู้สึกที่สมาชิกของสังคมแต่ละคนยึดถือเอาไว้ลึกๆ ข้างใน อาชญากรรมจึงไม่เพียงแต่ละเมิดศีลธรรมของสังคม หากแต่ยังเป็นการคุกคามส่วนบุคคลด้วย ฉะนั้น ผลจึงเป็นปฏิกริยาของสาธารณณะที่เป็นศัตรู และเติมไปด้วยแรงปรารถนา (passion) ที่จะเรียกร้องให้ลงโทษผู้ที่กระทำผิด พิจารณาในแง่ "แรงปรารถนา...คือวิญญาณของการลงทัณฑ์" และการแก้แค้นก็คือแรงผลักดันพื้นฐานที่คอยหล่อเลี้ยงค้ำจุนกิจกรรมการลงทัณฑ์เอาไว้ (ดู Durkheim , 1933 : 86)

ด้วยเหตุนี้ การลงทัณฑ์จึงเปรียบเสมือนปริณิถนสำหรับการแสดงออกทั้งคุณค่าของสังคม และการปลดปล่อยพลังงานทางจิตของปัจเจกบุคคลไปด้วยในเวลาเดียวกัน และด้วยความที่อาชญากรรม

สามารถพิจารณางานเขียน โดยเฉพาะที่เป็นการประมวลและจำแนกทฤษฎีเกี่ยวกับการลงทัณฑ์ในแง่มุมต่างๆ ได้ใน Gerber , Rudolph J. and Mcanany , Patrick D. (eds.) , 1972 . และ Grupp , Stanley E. (ed.) , 1971 . เป็นต้น
 * ผลงานชิ้นสำคัญๆ ของ Durkheim ที่กล่าวถึงการลงทัณฑ์ได้แก่ The Division of Labor in Society (1933) , Moral Education (1973) , และ The Evolution of Punishment (1983) เป็นต้น

เมื่อนึกเอาจิตสำนึกร่วมเข้าไว้ด้วยกันอย่างเข้มข้น (ดู Durkheim , 1933 : 102) เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้กับการแสดงออกร่วมกันของแรงปรารถนาทางศีลธรรม (moral passion) ที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมกัน อันจะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับแรงปรารถนาที่ว่ายิ่งขึ้นด้วยในเวลาเดียวกัน ฉะนั้น จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อสังคม แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้เป็นเรื่องของการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิด หรือข่มขู่ให้สมาชิกคนอื่นเกรงกลัวแต่อย่างใด หากแต่อยู่ที่ว่า เป็นการธำรงเอาไว้ซึ่งความสมานฉันท์ของสังคม (social cohesion) เป็นหลัก ทั้งนี้ก็เพราะว่า พิธีกรรมลงทัณฑ์คือการตอกย้ำความเชื่อร่วมกันของสมาชิกในสังคม และการยืนยันถึงความสัมพันธ์ที่ดำรงอยู่ ก็จะช่วยชกกระชก ชาญโยทางศีลธรรมให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น อันจะช่วยสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสังคมได้ในที่สุด (ดู 108) พร้อมกันนี้ Durkheim ก็ยังได้เสนอว่า วัตถุประสงค์หลัก และหน้าที่แรกสุดของการลงทัณฑ์ควรจะเป็นเรื่องของการสาธิตความเข้มแข็งทางศีลธรรม (ดู Durkheim , 1973 : 166) ภารกิจที่เหมาะสมของการลงทัณฑ์ คือการโอบอุ้มอารมณ์ความรู้สึกทางศีลธรรมโดยการลงโทษทุกๆ การละเมิดต่อสิ่งนี้

ฉะนั้น การลงทัณฑ์ในทัศนะของ Durkheim จึงเป็นกระบวนการทางศีลธรรม เพราะไม่เพียงแต่จะถูกผลักดันโดยอารมณ์ หรือว่าแรงปรารถนาทางศีลธรรม หากแต่รูปแบบก็ยังเป็นการสื่อสารสัญลักษณ์ และแสดงออกซึ่งการพิพากษาทางศีลธรรม และที่สำคัญก็คือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นก็ยังเป็นการตอกย้ำระเบียบศีลธรรมที่ดำรงอยู่เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีเชิงสังคม-จิตวิทยาอย่างเช่นของ Durkheim ที่ว่านี้ ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหลายๆ แง่มุมด้วยกัน เป็นต้นว่า ในทางจิตวิทยา Smith (1976 : 25) เสนอว่า อารมณ์ที่ผลักดันหรือกระตุ้นให้เกิดการลงโทษนั้นเป็นความโกรธเสียมากกว่า เป็นความสงสารที่มีต่อ "เหยื่อ" ต่างหากที่กระตุ้นให้เกิดความยุติธรรมในสังคม แทนที่จะเป็นเรื่องของการเคารพต่อกฎเกณฑ์ของสังคมตามที่เสนอของ Durkheim ขณะที่ Mead เสนอว่า ความโกรธแค้นที่ว่า แท้ที่จริงคือการยกระดับสัญชาตญาณยืนยันตัวเอง (self-assertive instincts) และความเป็นศัตรูทำลายล้าง (destructive hostilities) ในเชิงวัฒนธรรม ที่โดยปกติมักจะถูกขัดขวางโดยข้อห้ามทางสังคม ทว่าการลงโทษอาชญากรจะเปิดโอกาสให้กับการปลดปล่อยสัญชาตญาณเหล่านี้อย่างมีอำนาจหน้าที่ ภายใต้การมีส่วนร่วมในการปกป้อง "ผลประโยชน์ของสังคม" ความก้าวร้าวของสมาชิกที่มีต่อ "คนนอก" ได้ถูกกระตุ้นและบีบบังคับ พร้อมกับเป็นการ প্রতিตัวเองเข้ากับกลุ่มภายในเวลาเดียวกัน (ดู Mead , 1918 : 591) ด้วยเหตุนี้ จึงดูเหมือนว่าความเป็นศัตรูที่มีต่ออาชญากรจะช่วยสร้างความเป็นปึกแผ่นและความรักในหมู่สมาชิก มากกว่าจะเป็นผลมาจากการตอกย้ำหรือว่าปกป้องกฎศีลธรรมของสังคม แต่ขณะเดียวกัน "ความเป็นปึกแผ่นทางอารมณ์ของความก้าวร้าว" ก็ต้องจ่ายในราคาแพง และบ่อยครั้งก็นำไปสู่ความหายนะของสังคม (ดู 592) ทั้งนี้ก็เพราะว่า นอกจากจะทำให้สังคมพุ่งพลังทั้งหมดไปยังแพะรับบาป อันจะทำให้ไม่สามารถหาสาเหตุที่แท้จริงของอาชญากรรมได้แล้ว ขณะเดียวกันก็ยังแผ่ศักยภาพของการทำลายล้างที่ขาดขันติ และเพิ่มความรุนแรงในเชิงสังคมเพิ่มอีกด้วย (ดู 602) ฉะนั้น ความเป็นปึกแผ่นที่เกิดจากการลงทัณฑ์ในลักษณะที่ว่านี้ จึงไม่ได้เป็นความเป็นปึกแผ่นที่แท้จริง ตรงกันข้าม อาจจะนำพาสังคมไปสู่ความล่มสลายได้เสียด้วยซ้ำไป

นอกจากนั้นแล้ว มโนทัศน์จิตสำนึกส่วนที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์รุนแรงไม่แพ้กัน ดังที่ Garland (1991 : 52) เสนอว่า จิตสำนึกร่วมของสังคมที่ว่านี่ไม่มีอยู่จริง จะมีก็แต่เพียงระเบียบศีลธรรมหลัก (dominant moral order) ที่เป็นไปได้ด้วยเงื่อนไขและพลังบางประการ อีกทั้งยังต้องแข่งขันช่วงชิงกับระเบียบศีลธรรมชุดอื่นๆ และการที่ระเบียบศีลธรรมชุดใดจะสามารถสถาปนาตัวเองขึ้นเป็นระเบียบศีลธรรมหลักของสังคมได้นั้น ก็ขึ้นอยู่กับตัวผู้ลงโทษหรือองค์ประธานผู้ลงโทษ (punishing subject) เป็นสำคัญ (ดู 61) พร้อมกันนี้ก็ยังเสนอว่า การพิจารณาการลงโทษในสังคมควรจะพิจารณาในส่วนของผู้ลงโทษเสียมากกว่า หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ พิจารณาว่าเป็นการลงโทษที่ในนามของใคร และอำนาจในการลงโทษนั้นเป็นของใคร หรือได้มาจากที่ใด ทั้งนี้ก็เพราะว่า การลงโทษคือความพยายามในเชิงพิธีกรรมที่จะกระชับและบีบบังคับความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ดำรงอยู่ก่อนหน้า เป็นสำคัญ (ดู 79-80)

การลงโทษ : กระบวนการกดขี่ขูดรีดทางเศรษฐกิจและการเมือง

เพราะเหตุดังนั้น งานทฤษฎีเชิงสังคมส่วนใหญ่จึงไม่ได้พิจารณาการลงโทษในฐานะกระบวนการทางศีลธรรมที่ช่วยสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสังคมเหมือนอย่าง Durkheim หากแต่พิจารณาในฐานะของกระบวนการต่อสู้ ควบคุม จนไปถึงกดขี่ขูดรีดระหว่างชนชั้นในทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมเสียมากกว่า งานเขียนสกุล Marxist ที่เป็นการศึกษาการลงโทษ ก็มักจะเป็นการพิจารณาการลงโทษในแง่มุมมองที่แทบทั้งสิ้น เป็นต้นว่า งานของ Rusche and Kirschheimer (1968) ที่เป็นการชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของการลงโทษจากยุคกลางไปสู่กลางศตวรรษที่ 20 เสนอว่า การลงโทษไม่ใช่ปฏิบัติการของสังคมที่มีต่ออาชญากรรมของปัจเจกบุคคลแต่อย่างใด นั่นเป็นแต่เพียงการปิดเบือนทางอุดมการณ์ ทำให้การลงโทษถูกมองในฐานะสถาบันที่ยังประโยชน์ให้กับสังคมโดยรวม ขณะที่ในความเป็นจริงหน้าที่ที่แท้จริงของการลงโทษคือการสนับสนุนผลประโยชน์ของชนชั้นหนึ่งต่ออีกชนชั้น (ดู Rusche and Kirschheimer, 1968 : 5) การลงโทษคือกลไกซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการต่อสู้ควบคุมทางชนชั้น (ดู Rusche, 1933 : 13) โดยจะสัมพันธ์กับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชนชั้นขูดรีดหรือนายทุน เป็นวิถีการผลิตต่างหากที่เป็นตัวกำหนดหลักของ "วิธีการลงโทษเฉพาะในช่วงเวลาเฉพาะทางประวัติศาสตร์" และ "เพียงแต่พัฒนาการเฉพาะของพลังการผลิตที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการลงโทษที่ดำรงอยู่" ด้วยเหตุนี้ ปฏิบัติการตลาดแรงงานจึงเข้ามามีอิทธิพลต่อวิธีการลงโทษ แรงงานนักโทษ (penal labor) จึงเป็นตัวกำหนดสำคัญของสถาบันลงโทษหลายๆ แห่ง ไม่ใช่ธรรมชาติของอาชญากรรม หรือว่าความหนักหนาสาครทางศีลธรรมแต่อย่างใด ประวัติศาสตร์ของวิธีการลงโทษนั้นผูกอยู่กับแบบแผนของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับความผันแปรระหว่างอุปสงค์กับอุปทานของความต้องการใช้แรงงานในสังคม คุณก็เป็นแต่เพียงวิธี "การขูดรีดแรงงาน" หรือว่า "การฉีกหัดแรงงานสำรองใหม่" นโยบายการลงโทษก็บ่งชี้การเกิดอาชญากรรมนั้น ในความเป็นจริงแล้วต่างก็มีอิสระต่อกัน

เช่นเดียวกับงานของ Melossi (1981) ที่เป็นการลงละเอียดข้อเสนองานขึ้นก่อนหน้า โดยเป็นการแสดงให้เห็นว่า คุณในประเทศแถบยุโรปและสหรัฐอเมริกาทำหน้าที่ในการสร้างวินัย (discipline) แรงงานกรรมกรโดยการสถาปนาคุณธรรมในเชิงโรงงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความเชื่อฟัง การทำ

งานหนัก หรือว่าพฤติกรรมที่วุ่นวายง่าย พร้อมกับเสนอว่า สภาพวะของตลาดแรงงานมีอิทธิพลโดยตรงต่อรูปแบบของระบอบภายในคุก ที่ดูเหมือนจะได้รับการเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดียามขาดแคลนแรงงาน แต่จะไม่ได้ได้รับความสนใจโดยดีเมื่อแรงงานสิ้นตลาด อย่างไรก็ตามก็ดี ทัศนะเช่นนี้ก็ถูกนักคิดสกุล Marxist คนอื่นๆ วิจัยพบว่า มิใช่เพียงแต่เงื่อนไขทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังหมายรวมถึงเงื่อนไขทางสังคม การเมือง และศาสนาอีกด้วย ที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบของปฏิบัติการลงทัณฑ์ ทั้งนี้ก็เพราะว่า แม้แต่ประเทศที่มีรูปแบบการปกครองหรือว่าระบบเศรษฐกิจที่ต่างกัน ก็ยังมีวิธีการลงโทษที่ไม่ต่างกัน (ดู Ignatiff , 1978) ขณะที่บางคนเสนอว่า แนววิเคราะห์ Marxist นั้นสามารถ “อ่าน” ได้ซับซ้อนกว่านี้ โดยอาจจะพิจารณาในฐานะโครงสร้างและกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ในอันที่ความสัมพันธ์ทางชนชั้นจะถูกอ้างเอาไว้หรือเปลี่ยนแปลง โดยวิธีการของการต่อสู้ทางการเมืองและอุดมการณ์ รวมทั้งพลังทางเศรษฐกิจ (ดู Garland , 1991 : 111) เป็นต้นว่า Pashukanis (1978) แสดงให้เห็นว่า ประเด็นทางความยุติธรรม (judicial categories) ที่ก่อร่างกฎหมายสมัยใหม่นั้น ผูกอยู่กับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในลักษณะวิภาษวิธี รูปแบบและประเด็นหลักของกฎหมายกระฎุมพี คือรูปแบบที่แฝงฝังอยู่ในการแลกเปลี่ยนสินค้าแบบทุนนิยม นั่นก็เพราะว่า ความคิดหลักในการพิพากษาที่ว่า การลงโทษควรจะทำเท่าเทียมกับความผิด หรือความยุติธรรมนั้น อีกนัยหนึ่งก็คือการคำที่เป็นธรรม เพราะเป็นการแลกเปลี่ยนกันระหว่างการกระทำที่เป็นอันตรายต่อกันอย่างเท่าเทียม ตัวของการลงทัณฑ์จึงเป็นจุดตัดของการแลกเปลี่ยนที่ผู้กระทำผิดจะต้อง “ชดใช้หนี้” และอาชญากรรมก็คือ “สนธิสัญญาที่สรุปโดยไม่สมัครใจ” ฉะนั้น ปฏิบัติการลงทัณฑ์จึงเป็นกลไกของการควบคุมทางชนชั้นที่ฝังตัวอยู่ในรูปแบบกฎหมายที่พยายามจะอำพรางเนื้อหาทางชนชั้นของตนเอาไว้ จะมีก็แต่ชนชั้นปกครองเท่านั้นที่พบว่าผลประโยชน์ของตนถูกแสดงออกผ่านปฏิบัติการลงทัณฑ์ เพราะสำหรับบุคคลอื่นๆ ที่เหลือในสังคม กระบวนการอาญาในรัฐกระฎุมพีคือ “ความน่าสะพรึงกลัวทางชนชั้นที่ถูกกฎหมาย” (orgaized class terror) (ดู Pashukanis , 1978 : 173)

ขณะเดียวกัน งานของ Garland (1985) ก็เป็นการวิเคราะห์ว่า วิธีการผลิตที่เปลี่ยนไปก่อให้เกิดพัฒนาการทางการเมืองและอุดมการณ์อย่างไร อันจะส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อนโยบายสังคมและการลงทัณฑ์ ทว่าข้อถกเถียงของงานชิ้นนี้ก็คือ สถาบันการลงทัณฑ์และการควบคุมอาชญากรรม ต่างก็มีพลวัตรภายในตัวเอง ไม่ได้เป็นทั้งการแสดงออกหรือว่าสะท้อนเหตุการณ์อะไรจากที่ไหน จึงออกจะเป็นการคลาดเคลื่อนหากจะเสนอว่ารูปแบบของการลงทัณฑ์ถูกกำหนดโดยวิธีการผลิตเฉพาะ หรือโดยแบบแผนของความสัมพันธ์ทางชนชั้นเฉพาะ รูปแบบของการลงทัณฑ์ถูกผลิตโดยการเมือง (politics) ที่ประสานบรรจบกัน และโดยการต่อสู้เฉพาะภายในปริมนทลของการลงทัณฑ์เอง อย่างไรก็ตามก็ดี ตัวของ Garland เอง ก็ชี้ว่า ข้อจำกัดของงานชิ้นนี้ของตนอยู่ที่เป็นการมองการเปลี่ยนแปลงการลงทัณฑ์แต่จากแง่มุมของนัยของการกดขี่ทางชนชั้นกับการควบคุมคนจนเท่านั้น และแทนที่จะวิเคราะห์พลังทางวัฒนธรรม ก็กลับไปวิเคราะห์พลังทางอุดมการณ์แทน (ดู Garland , 1991 : 129)³

³ Garland (1991 : 129-30) ได้สรุปการศึกษาการลงทัณฑ์ในแนว Marxist ไว้ดังนี้

การลงทัณฑ์ : เทคโนโลยีอำนาจ

อย่างไรก็ดี ในขณะที่บรรดางานเขียนข้างต้นชี้ให้เห็น (highlight) ถึงบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หรือแม้แต่ว่ารากฐานทางศีลธรรมของการลงทัณฑ์ งานของ Foucault (1982) กลับมุ่งเข้าสู่การพิจารณาการทำงานภายในของตัวการลงทัณฑ์เอง ทั้งนี้ก็เพราะว่า งานชิ้นนี้เป็นประวัติศาสตร์ร่วมของวิญญานสมัยใหม่กับอำนาจใหม่ที่จะพิพากษาคัดสิน คือวงศาวิทยา (Genealogy) ขององค์ประชุม (complex) ทางกฎหมายและวิทยาศาสตร์ร่วมสมัยที่อำนาจในการลงทัณฑ์ใช้เป็นฐาน (ดู Foucault , 1982 : 23) Foucault เสนอให้พิจารณาการลงทัณฑ์ในลักษณะและแง่มุมใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการเสนอให้พิจารณากลไกของการลงทัณฑ์ไม่เฉพาะแต่ในแง่ลบ หากแต่เป็นแง่บวก คือพิจารณาการลงทัณฑ์ในฐานะที่ทำหน้าที่ทางสังคมที่ซับซ้อน เสนอว่าวิธีการลงทัณฑ์คือเทคนิคในการใช้อำนาจที่มีความเฉพาะตัวของตน และปฏิบัติการอยู่ท่ามกลางเทคนิคอื่นๆ นั่นคือพิจารณาการลงทัณฑ์ในฐานะกลยุทธ์ (tactics) ทางการเมือง หรือว่าเสนอให้พิจารณาเทคโนโลยีอำนาจในฐานะที่เป็นหลักการสำคัญของทั้งการทำให้เป็นมนุษย์นิยมของระบบอาญา และความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ กล่าวโดยรวมก็คือว่า พยายามที่จะศึกษาการแปรรูปของวิธีการลงทัณฑ์บนฐานของเทคโนโลยีการเมืองของเรือนร่างที่ควรจะถูกอ่านในฐานะประวัติศาสตร์ทั่วไปของความสัมพันธ์ทางอำนาจและความสัมพันธ์ทางวัตถุ (ดู 23-4) ระบบการลงทัณฑ์จะต้องถูกวางอยู่ใน "เศรษฐศาสตร์การเมือง" ของเรือนร่าง ทว่าอำนาจที่ปฏิบัติบนเรือนร่างนั้นก็ไม่ได้พิจารณาในฐานะที่เป็นทรัพย์สิน หากแต่เป็นยุทธวิธี อำนาจเช่นนี้ใช้สำหรับการแสดงออกมาก

1. ในฐานะที่เป็นเครื่องมือของรัฐในการกดขี่และในเชิงอุดมการณ์ การลงทัณฑ์แสดงบทบาทท่ามกลางความขัดแย้งทางสังคมและยุทธศาสตร์ของการกดขี่ที่กว้างกว่า ฉะนั้น นอกจากจะควบคุมอาชญากรรมแล้ว การลงทัณฑ์ก็ยังปฏิบัติการในฐานะเครื่องมือของการปกครองของชนชั้นหนึ่งต่ออีกชนชั้น
2. ในทางกลับกัน การต่อสู้ทางอุดมการณ์ การเมือง และเศรษฐกิจที่กว้างกว่า ก็มีส่วนในการกำหนดการลงทัณฑ์ รวมทั้งจัดวางโครงสร้างประเด็น (categories) ของการลงทัณฑ์ด้วย ด้วยเหตุนี้ ปฏิบัติการลงทัณฑ์จึงผสมผสานกับวัตถุประสงค์ทางการเมือง และปฏิบัติการเชิงอุดมการณ์ของชนชั้นปกครอง
3. การลงทัณฑ์ผูกอยู่กับปริบททางกฎหมายอย่างแนบแน่น อีกทั้งยังถูกกำหนดโดยรูปแบบและหลักการทางกฎหมาย ในฐานะที่กฎหมายคือระบบการแสดงออกของอุดมการณ์ การลงทัณฑ์จึงเื้อต่อหน้าที่อันชอบธรรม รวมทั้งผลบังคับของกฎหมาย โดยผ่านการลงทัณฑ์ อำนาจรัฐและความรุนแรงของรัฐ สามารถจะถูกแสดงออกได้ในรูปแบบของกฎหมายซึ่งได้รับความเห็นชอบและยินยอมจากประชาชน
4. การลงทัณฑ์ดำรงอยู่อย่างมีปฏิสัมพันธ์กับนโยบายสังคมอื่นๆ โดยเฉพาะนโยบายที่จะจัดการกับคนจน และสภาพชีวิตของบุคคลเหล่านี้
5. นโยบายการลงทัณฑ์ถูกกำหนดโดยสภาพชีวิตของชนชั้นล่าง รวมทั้งยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้กับบุคคลเหล่านี้ของชนชั้นปกครอง การลงทัณฑ์ก่อร่างส่วนสำคัญของการตรวจตราและมาตรการเชิงสังคมที่ทำหน้าที่ควบคุมคนจน พร้อมทั้งพยายามจัดการกับปัญหาประชากร ไปพร้อมๆ กัน มาตรการการลงทัณฑ์ จึงไม่ได้ถูกกำหนดแค่เพียงแบบแผนของอาชญากรรมเท่านั้น หากแต่โดยความรู้ของชนชั้นปกครองที่มีต่อคนจนในฐานะปัญหาสังคม รวมทั้งการเป็นยุทธศาสตร์ที่คิดว่าการจัดการกับบุคคลเหล่านี้ เป็นสำคัญ

กว่าครอบครอง ไม่ได้เป็นอภิสิทธิ์ที่จะได้มาหรือครอบครองของชนชั้นบูตริดเหมือนอย่างข้อเสนอของนักคิดสกุล Marxist ก่อนหน้า หากแต่เป็นผลกระทบโดยรวมของตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์ของอำนาจ เป็นผลกระทบที่ถูกเมย และบางครั้งก็ถูกขยายโดยตำแหน่งของผู้ที่ถูกบูตริด (ดู 26-7) จุดเน้นของ Foucault จึงอยู่ที่ว่า ความสัมพันธ์ทางอำนาจถูกจัดระเบียบอย่างไร โดยวิธีไหน อยู่ในรูปแบบของอะไร และขึ้นอยู่กับเทคนิคประเภทไหน มากกว่าจะดูที่กลุ่มหรือปัจเจกบุคคลที่กดขี่หรือถูกกดขี่ซึ่งเป็นเพียงผลลัพธ์⁴

ด้วยเหตุนี้ สำหรับ Foucault กระบวนการปฏิรูประบบการลงทัณฑ์ในยุโรปในศตวรรษที่ 18 จึงไม่ได้เป็นเรื่องของหลักการยุติธรรม หรือว่าหลักมนุษยธรรม เท่าๆ กับที่เป็นการสถาปนา “เศรษฐกิจ” ของอำนาจที่จะลงทัณฑ์เสียใหม่ เพื่อเป็นหลักประกันการกระจายที่ดีกว่า อำนาจไม่ควรกระจุกตัวอยู่ตรงจุดใดจุดหนึ่ง หากแต่ควรกระจายตัวออกมาภายในวงจรเดียวกันที่สามารถปฏิบัติได้ทุกจุด การปฏิรูปกฎหมายอาญา แท้ที่จริงแล้วคือยุทธศาสตร์สำหรับการจัดการอำนาจที่จะลงทัณฑ์เสียใหม่ ให้อยู่ในรูปแบบที่มีความสม่ำเสมอมากกว่า มีประสิทธิภาพสูงกว่า เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการใช้อำนาจ ขณะเดียวกันก็เป็นการลดราคาค่าของเศรษฐกิจและการเมืองของอำนาจที่ว่าง (ดู Foucault , 1982 : 80-1)

การลงทัณฑ์ : ประดิษฐกรรมและหน่วยผลิตทางวัฒนธรรม

กระนั้น “ความเป็นเหตุเป็นผล” ของการลงทัณฑ์ตามทัศนะของ Foucault ที่ออกจะโน้มเอียงมาทางทัศนะของ Weber (ดู Weber ใน Gerth and Mills , 1948 : 216) อยู่ไม่น้อย ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ไม่แพ้กัน เป็นต้นว่า Spierenberg ได้คัดค้านด้วยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์โดยการเสนอว่า การปฏิรูประบบการลงทัณฑ์ที่ว่า ที่อักษณัยหนึ่งคือการลดลงหรือยกเลิกการลงทัณฑ์ในลักษณะของการทรมานและในที่สาธารณะนั้น ผูกอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ความรู้สึก (sensibility) และทัศนคติที่มีต่อความรุนแรง โดยเฉพาะของชนชั้นสูง ซึ่งสัมพันธ์กับการก่อตัวของรัฐและความสงบเรียบร้อยภายใน เป็นอารมณ์ความรู้สึกที่เปลี่ยนไป (changing sensibilities) ที่อ่อนไหวแปรปรวนต่อการลงทัณฑ์ในที่สาธารณะที่รุนแรงและสยดสยองต่างหาก ที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบของการลงทัณฑ์ร่วมสมัย (ดู Spierenberg , 1984 : โดยเฉพาะหน้า 184 และ 196) ขณะที่ Garland ก็ชี้ว่า เขาเข้าใจการลงทัณฑ์ที่ไม่ได้มี “ความเป็นเหตุเป็นผล” อย่างที่กล่าวอ้าง เพราะการลงทัณฑ์ไม่ได้ขจัดคุณค่าหรือว่าศีลธรรมออกไปแต่อย่างใด การลงทัณฑ์เพียงแต่ปิดบังอำพรางปฏิบัติการและกำหนดขอบเขตของแวมม์ที่ว่ามันเท่านั้น (ดู Garland , 1991 : 189) พร้อมกันนี้ก็เสนอว่า ควรจะพิจารณาการลงทัณฑ์ในฐานะประดิษฐกรรมทางวัฒนธรรม (cultural artefact) ที่บรรจุและแสดงออกซึ่งรูปแบบทางวัฒนธรรมของสังคม (ดู 195) ทั้งนี้ก็

⁴ พร้อมกันนี้ Foucault (1982 : 194) ก็เสนอว่า ควรที่จะเลิกพิจารณาผลกระทบของอำนาจในเชิงลบแต่เพียงอย่างเดียวกันเสียที ไม่ว่าจะเป็นการชี้ว่า อำนาจ “กันออก” อำนาจนั้น “กดขี่” หรือว่า “เซ็นเซอร์” อำนาจทำการ “บิดเบือน” “ใส่หน้ากาก” หรือว่า “ปกปิด” เพราะแท้ที่จริงแล้ว อำนาจนั้นผลิต อำนาจผลิตความจริง ผลิตปริมณฑลทางวัตถุ หรือแม้กระทั่งพิธีกรรมของความจริง ปัจเจกบุคคล รวมทั้งความรู้ที่จะได้จากปัจเจกบุคคลที่ว่านี้ ก็เป็นของกระบวนการผลิตของอำนาจที่ว่านี้ด้วยเช่นกัน

เพราะว่า อารมณ์ความรู้สึกและความนึกคิดทางสังคม (socially constructed sensibilities and mentalities) มีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อวิธีการลงโทษผู้กระทำผิด แบบแผนทางวัฒนธรรมดังกล่าวจะวางโครงสร้างวิถีคิดเกี่ยวกับอาชญากรรม มอบกรอบทางปัญญาให้ ไม่ว่าจะเป็นในเชิงวิทยาศาสตร์ ศาสนา หรือว่าสามัญสำนึก พร้อมกับนี่ก็ยิ่งจะวางโครงสร้างวิถีที่จะรู้สึกต่อผู้กระทำผิดโดยผ่านการกำหนด อารมณ์ความรู้สึกของสมาชิกในสังคม ด้วยเหตุนี้ ความเข้มข้นของการลงโทษ วิธีที่ใช้ในการสร้างความเจ็บปวด ตลอดจนรูปแบบของความทรนทานที่พอจะยอมรับได้ในสถาบันการลงโทษ จึงไม่ได้ถูกกำหนดแต่โดยผลประโยชน์ของชนชั้นปกครอง หากแต่ยังต้องอิงอยู่กับธรรมเนียมและอารมณ์ความรู้สึก ในเวลานั้นๆ อีกด้วย (เพ็งอั้ง) การลงโทษที่เป็นประติสุขกรรมทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อนที่บรรจุ (encode) เอาสัญญาณและสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมที่กว้างกว่าไว้ในปฏิบัติการของตัวเอง (ดู 198) ฉะนั้น สิ่งที่ต้องกระทำจึงเป็นการวิเคราะห์พลังทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการลงโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการที่คุณลักษณะของอารมณ์ความรู้สึกร่วมสมัยวางแบบแผนลงบนการลงโทษ (ดู 197) ⁵

จากงานทฤษฎีเชิงสังคมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จึงชี้ให้เห็นว่า การลงโทษไม่ได้เป็นเพียงแค่เครื่องมือสำหรับการควบคุม หรือว่าจัดการกับปัญหาอาชญากรรมของสังคมอย่างที่ปรากฏอีกต่อไป หากแต่เป็น จุดตัดของพลังนานาชนิด เป็นปริมาตรของการแสดงออกหรือปฏิบัติการของพลังหลายๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็นพลังทางศีลธรรม พลังทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ พลังทางการเมือง หรือว่าอำนาจ และนั่นก็ย่อมหมายความว่า หากจะพิจารณาวิสามัญฆาตกรรมที่อ้างสถานะการลงโทษ ก็ไม่อาจจะพิจารณาผ่านการเป็นเครื่องมือในการสนองตอบความต้องการของ “ประชามติ” ข้างต้นได้อีกต่อไป และขณะเดียวกัน แม้แต่ในแต่ละมิติที่ว่ามานี้ ก็ไม่สามารถจะพิจารณาแต่เพียงมิติใดมิติหนึ่งได้อีกเช่นกัน หากจะต้องพิจารณาในทุกๆ มิติ หรือทุกๆ ด้าน เพราะเหตุดังนั้น คำโครงหลักของวิทยานิพนธ์จึงจะว่าด้วยการเปิดเผยในแต่ละมิติที่ว่านี้เป็นสำคัญ โดยที่ในแต่ละบท แต่ละตอนก็จะเป็นการแสดงให้เห็นว่าวิสามัญฆาตกรรมเคลื่อนไหวอยู่ในแต่ละมิติอย่างไร สัมพันธ์กับแต่ละบริบทในลักษณะไหน ไม่ว่าจะเป็นในระดับของการผลิตความจริงหรือว่าสร้างความหมายในบทที่ 2 ในแง่ของการอาศัยเทคนิค หรือว่าการช่วงชิงอำนาจในบทที่ 3 และ 5 ในแง่ของการสร้างตัวตนทางสังคมและวัฒนธรรม หรือแม้กระทั่งการทำให้ระเบียบศีลธรรมเป็นจริงขึ้นมาในบทที่ 4 ก่อนจะชี้ให้เห็นว่าถึงที่สุดแล้ว วิสามัญฆาตกรรมที่ดูจะต่างจากการลงโทษ เอาเข้าจริงก็อาจจะเป็นอย่างเดียวกัน และก็เช่นเดียวกับวิสามัญฆาตกรรมที่อ้างสถานะการลงโทษที่เป็นอาชญากรรม เอาเข้าจริง แม้แต่การลงโทษเองก็อาจจะเป็น “อาชญากรรม” พอกๆ กัน

⁵ พร้อมกับนี้ Garland (1991 : 249-76) ก็เสนอให้พิจารณาการลงโทษในฐานะหน่วยผลิตทางวัฒนธรรม (a cultural agent หรือ an agent of cultural production) ทั้งนี้ก็เพราะว่า การลงโทษไม่เพียงแต่คือข้อห้าม หรือว่าผลิตซ้ำ หากแต่ยังสร้างและขยายความหมายทางวัฒนธรรมอีกด้วย โดยที่ปฏิบัติการ สถาบัน และdiscourse การลงโทษ ล้วนแล้วแต่สื่อความหมาย (signify) ไปยังผู้คน (audience) ในสังคม

สถานะของคำ

เพื่อความกระจ่างชัดในการทำความเข้าใจวิทยานิพนธ์ จึงจะชี้ให้เห็นถึงตำแหน่งแห่งที่ในทางทฤษฎีของคำ หรือวามโนทัศน์หลักๆ ที่ใช้ดังนี้

"เรื่องเล่า" : ถึงแม้คำว่า "เรื่องเล่า" จะถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อชี้ให้เห็นว่า "อภินิยายได้หมดความน่าเชื่อถือลงแล้ว" (the grand narrative has lost its credibility) (ดู Lyotard , 1984 : 37) เพื่อจะได้เสนอ "เรื่องเล่าเล็กๆ" (little narratives) ขึ้นมาท้าทาย หรือกำเนิดขึ้นมาเพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึง "วิกฤตของภาพแทน" (crisis of representation) (ดู Jameson , 1984 : viii) โดยต้องการจะโจมตีการอวดอ้างความจริง (truth claims) ของบรรดาวิธีการนำเสนอภาพแทนที่ว่า ตามความคิดของสำนักโพ้นสมัยใหม่ (Postmodern) เป็นสำคัญ แต่ถึงกระนั้น วิทยานิพนธ์ก็ไม่ได้ต้องการจะใช้คำๆ นี้ในความหมายนี้ หรือว่าเพื่อทำหน้าที่อย่างที่ว่านี้ เท่าๆ กับที่ต้องการจะให้หมายถึงปริมนทลอันซับซ้อนของความหมาย (ดู Mumby , 1993 : 106-7) หรือเป็นระบบการผลิตความหมายอันทรงประสิทธิภาพ ที่ไม่เพียงแต่จะสามารถอำพรางการอวดอ้างความจริงและความถูกต้องของตนจากการตรวจสอบ หรือว่าถกเถียงได้ (ดู White , 1987 : x) หากแต่ยังสามารถโน้มนำให้เกิดความเชื่อ และคล้อยตามได้อย่างมีพลังกว่าบรรดาข้อเท็จจริงหรือว่าสถิติหลายเท่านัก

และด้วยความที่ "เรื่องเล่า" วิสามัญชาติกรรม ไม่ว่าจะที่เป็นของสื่อมวลชนก็ดี ของตำราวิจัยก็ดี หรือแม้กระทั่งที่เป็นของวิทยานิพนธ์เองที่ปรากฏอยู่ในตอนต้นของแต่ละบท ต่างก็มีสถานะทางทฤษฎีดังเช่นที่วามัน ดังนั้น สิ่งที่น่าสนใจใน "เรื่องเล่า" วิสามัญชาติกรรม ไม่ว่าจะเป็ประเภทใด จึงไม่ใช่ความจริงของเหตุการณ์วิสามัญชาติกรรมว่าจะตรงกับที่เกิดขึ้นจริงๆ หรือไม่ อย่างไร เท่าๆ กับความหมายและกระบวนการที่ "เรื่องเล่า" ที่ว่า ผลิตความหมายขึ้นมาให้กับเหตุการณ์วิสามัญชาติกรรมที่ว่า ที่สามารถโน้มนำให้เกิดความเชื่อ หรือว่าคล้อยตามได้อย่างทรงพลังกว่าความจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากนัก

"ภาพ" : ในทำนองเดียวกับคำว่า "เรื่องเล่า" ข้างต้น ถึงแม้ว่าในบรรดาวิธีการเสนอภาพแทนทั้งหมด ภาพถ่าย หรือในที่นี้คือ "ภาพ" จะสามารถอวดอ้างความจริงได้น่าเชื่อถือที่สุด (ดู Shapiro , 1988 : 124) แต่ถึงกระนั้น ในที่นี้ก็ไม่ได้ต้องการใช้คำๆ นี้โจมตีสถานะการอวดอ้างความจริงของ "ภาพ" ที่ว่า หรือต้องการจะชี้ให้เห็นถึง "วิกฤตของภาพแทน" แต่อย่างใด หากแต่จะใช้ในแง่ของระบบการผลิตความหมาย ที่สามารถโน้มนำให้เกิดการคล้อยตามได้อย่างมีพลังเช่นเดียวกับ "เรื่องเล่า"

เรือนร่าง : ถึงแม้คำว่าเรือนร่าง (body) ในทางทฤษฎีจะมีหลายสถานะ ไม่ว่าจะเป็ "ร่างธรรมชาติ" (naturalistic body) "ร่างอารยะ" (civilized body) หรือว่า "ร่างสร้างโดยสังคม" (socially constructed body) (ดู บทสำรวจทฤษฎีเชิงสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรือนร่างภาคภาษาไทยได้ใน สายพิณ ศุภพุทธมงคล และคณะ , 2541 : 15-50) แต่ในที่นี้จะพิจารณาเรือนร่างในฐานะที่เป็นพื้นที่ปฏิบัติการของอำนาจ เป็นที่ที่อำนาจจะเข้ายึดกุมและจัดการ เป็นสำคัญ (ดู Foucault , 1980 : 58 ; 1982) อนึ่ง เพื่อ

ความสละสลวย และไม่ซ้ำซาก บางครั้งก็ใช้คำว่าร่างกายแทน หรือว่าสลับไปกับคำว่าเรือนร่าง โดยจะยังอยู่ภายในบริบทของความหมายเดียวกันนี้